

Anu Lahtinen

Laveasti "Lahjomattoman" sielunelämästä

Laurent Dingli, *Robespierre*. Éditions Flammarion, Paris 2004.

Tuo hirviömäinen Robespierre on vangittu samoin kuin Saint-Just ja heidän kätyrinsä, ja heidät on oletettavasti nyt jo giljotinoitu. On mahdotonta kuvata meidän iloamme; kukaan ei ole paremmin ansainnut kuolemaa kuin nämä pahamaineiset miehet.

Moni aikalainen yhtyi Elizabeth 'Betsey' Wynnin (1779-1857) iloon, jonka tämä nuori englantilainen kirjasi päiväkirjaansa elokuussa 1794, kuultuaan Ranskan suuren vallankumouksen johtohahmojen kuolemasta, "suuren terrorin" ja joukkoteloitusten päättymisestä.

Vastakkaisiakin tulkintoja kuitenkin löytyy. "Lahjomattoman", Maximilien Robespierren (1758-1794) periaatteet ja tavoitteet on haluttu osoittaa toteutusta ylevämmiksi. Hänen rooliaan kuolemantuomioiden taustahahmona on vähätelty, ja hänen toimintaansa on perusteltu valtakunnan edulla. Erilaiset yhdistykset pitävät edelleen yllä hänen muistoaan (esimerkkeinä mm. *Association Maximilien Robespierre pour l'idéal démocratique*, <http://www.canevet.com/maximilien/accueil/> sekä *Les Amis de Robespierre*, <http://www.amis-robespierre.org/>)

Aikalaisten ja jälkimaailman tulkinnoissa Robespierre on siis edustanut vuoroin äärimmäisen hyveen ja äärimmäisen pahan ilmentymää pyrkimyksineen "totalitaariseen demokratiaan" ja "vapauteen pakottamiseen", ja kaikkea siltä väliltä. Elämäkertahistorioitsija Laurent Dinglin teos *Robespierre* (2004) tarjoaa jälleen yhden version siitä, miten pedantti juristi nousi Ranskan vallankumouksen johtohahmoksi, lahjomattomaksi hyveen puolustajaksi, joka kaunopuheisesti kannatti tehokasta terroria yhteisen hyvän nimissä ja korvasi katolisen uskon ja kirkolliset juhlat "Korkeimman olennon" palvonnalla.

Yli 600 sivun mittaiseen elämäkertaan mahtuu paljon asiaa. Dingli luonnostelee kuvaa miehestä, jonka henkistä kehitystä varjostavat äidin varhainen kuolema ja etäinen isä, joka jättää lapsensa sukulaisten hoiviin (tuona aikakautena suhteellisen tavallinen elämäntilanne). Näillä varhaisilla vastoinkäymisillä Dingli selittää Robespierren vääristynyttä minäkuvaa ja tunnekylläisyyttä: kaaoksen ja menetyksen pelko padotaan järjen palvonnalla, ja messiaaniset kaikkivoipaisuuden tunnot alkavat hallita minäkäsitystä.

Robespierre ei kykene mukauttamaan visioitaan ympäröivään todellisuuteen, hän koettaa sen sijaan mukauttaa ympäröivän todellisuuden visioidensa mukaiseksi.

Dinglin kuvaama "hyveen hirmuvaltias" on pakkomielteiden ja -liikkeiden vaivaama epäluuloinen mies, joka näkee kaikkialla vihollisia. Kaunopuheisuuden ja ilmeettömyyden taakse kätkeytyy mielen sekasorto. Kun kuningas Ludvig XVI, korvaava isähahmo, pettää Robespierren odotukset, tämä elää (Dinglin mukaan) uudelleen läpi lapsuuden hylkäämiskokemukset ja on valmis surmauttamaan symbolisen isän. Robespierren visiot saavat vastakaikunsa aikakauden tunnoissa, peloissa ja pelastajan odotuksessa, joita nouseva kapitalismi ja modernisaatio ruokkivat. "Valittu mies" löytää olemassaolonsa mielekkyyden isänmaan ja yhteisen hyvän puolustamisesta, ankarasta ideaalista, jonka edestä hän on valmis kärsimään messiaanisen sankarikuoleman.

Elämäkerta tarjoaa toki kiinnostavia kuvauksia vallankumouksen tapahtumasarjoista ja ilmiöistä - esimerkiksi sankarikuoleman retoriikasta tai Robespierren ja naispuolisten vallankumousidealisten välisestä kirjeenvaihdosta. Teos ei kuitenkaan kokonaisuutena tempaa mukaansa. Teksti on paikoin todella korukielistä - Robespierren "apokalyptinen januskasvoinen arvoitus" ja muut runolliset vertauskuvat tuntuvat yhtä suurellisilta kuin elämäkerran päähenkilön omat ajatusmaailmat. On myös yllättävää, että Dingli korostaa kuoleman ja sankarikuoleman merkitystä vallankumousajan ajattelussa, mutta kuittaa päähenkilön kuoleman puolella sivulla. Kirjan henkeen ja tematiikkaan luulisi sopineen hiukan pidemmän analyysin Robespierren "tuskien tiestä" giljotiinin terän alle.

Vaikutelmaksi jää, että kirjoittaja on halunnut linkittää elämäkerran ajankohtaisiin keskusteluihin psykohistoriasta ja totalitaarisista järjestelmistä. Dingli tekee vertailuja oikealle ja vasemmalle, Hitleriin ja Staliniin, punaisiin khmereihin ja sankarikuolemaa tavoitelleihin kamikaze-lentäjiin. Kosketuspintaa löytyy, mutta rinnastukset ja analyysi jäävät pinnallisiksi. Sama koskee psykologisoivaa lähestymistapaa - sitä, miten Dingli korostaa isäsuhdetta ja lapsuuden traumoja. Kirjoittaja näyttää pohjaavan tulkintansa suoraan Freudiin, ei niinkään myöhempään psykoanalyttiseen tai psykohistorialliseen tutkimukseen.

Loppujen lopuksi tuntuu siltä, että kirja vahvistaa osaltaan historioitsija Octave Aubryn (1881-1946) toteamusta Maximilien Robespierren luonnetulkinnoista: "-- hän oli käsittämätön aikalaisilleen. Mekään emme häntä ymmärrä, ja hänestä erehdytään aina häntä arvosteltaessa." Tästä huolimatta joka tulkinnalla, myös tällä elämäkerralla, on toki oma arvonsa.